

บทที่ 1

บทนำ

กล้วยไม้เป็นพืชที่รู้จักกันมานาน เป็นที่ชื่นชอบอย่างกว้างขวางทั่วโลกและเป็นไม้ตัดดอกยอดนิยมเนื่องจากดอกมีลักษณะและสีสรรที่หลากหลายสวยงาม รวมทั้งมีอายุการใช้งานยาวนานในประเทศไทยกล้วยไม้เป็นพืชวงศ์ใหญ่ที่สุด โดยพบว่ามามากถึง 168 สกุล 1,170 ชนิด (สลิล, 2549) นอกจากนี้แล้วยังมีกล้วยไม้ที่ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ให้มีความสวยงามแปลกไปจากชนิดดั้งเดิมอีกมากมาย

ปัจจุบันในวงการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้เพื่อการค้ามีความต้องการกล้วยไม้ที่มีลักษณะที่แตกต่างจากชนิดและพันธุ์ที่ปลูกเลี้ยงกันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จึงได้มีการเสาะหาต้นกล้วยไม้ป่าชนิดที่ยังไม่แพร่หลายออกมาจากป่าเพื่อใช้ประโยชน์กันมากขึ้น ทำให้ประชากรและจำนวนชนิดของกล้วยไม้ป่าของประเทศไทยลดลงอย่างมาก ชนิดที่หายากบางชนิดถึงกับสูญพันธุ์ไป ประกอบกับการบุกรุกทำลายป่ายังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ภัยธรรมชาตินับวันจะยิ่งรุนแรงขึ้นมีผลให้ถิ่นอาศัยของกล้วยไม้ป่าลดลง ส่งผลให้กล้วยไม้ไทยหลายชนิดอยู่ในสภาพวิกฤตและเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ดังนั้นการอนุรักษ์พันธุ์กรรมกล้วยไม้ป่าจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องกระทำเพื่อรักษาสถานทางพันธุ์กรรมของกล้วยไม้ไทยไว้ให้มั่นคง

กล้วยไม้สกุล *Spathoglottis* เป็นกล้วยไม้ดินที่มีการนำออกจากแหล่งเจริญเติบโตในธรรมชาติเพื่อประโยชน์ในทางการค้าค่อนข้างมาก เนื่องจากสามารถเจริญเติบโตได้ดีในสภาพปลูกเลี้ยงและมีศักยภาพในการผสมข้ามชนิดค่อนข้างสูง ดังเห็นได้จากการที่มีการจำหน่ายต้นพันธุ์ป่ารวมไปกับต้นพืชที่เป็นพันธุ์ลูกผสมหรือพันธุ์ที่ได้รับการปรับปรุงแล้วของกล้วยไม้สกุลนี้อย่างแพร่หลาย การอนุรักษ์พันธุ์กรรมกล้วยไม้ดินสกุลนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องกระทำเพื่อช่วยรักษาชนิดที่มีอยู่เดิมไม่ให้สูญหายและเอื้ออำนวยให้เกิดความหลากหลายของชนิดและพันธุ์ในพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่เจริญเติบโตให้กระจายพันธุ์ต่อไป

ชนิดของ *Spathoglottis* ที่พบในทางภาคเหนือของประเทศไทยคือ เอื้องหัวข้าวเหนียว (*S. affinis* de Vriese) บานศึก (*S. eburnea* Gagnep.) (อบฉันท, 2543) และเอื้องดินลาว (*S. pubescens* Lindl.) (สลิล และ นฤมล, 2545) โดยที่ต้นพืชทั้ง 3 ชนิดมีความคล้ายคลึงกันใน

ลักษณะของหัว ช่อดอก และ ใบประดับของดอก แต่แตกต่างกันในลักษณะของกลีบปาก (Seidenfaden and Smitinand, 1961) จากการสำรวจพื้นที่ป่าทุ่งหญ้าและป่าเต็งรังที่เสื่อมโทรม บางพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติขุนแม่งวง พบว่ามีเอื้องดินลาวกระจายตัวในพื้นที่กว้าง ในขณะที่บานดึกพบในบริเวณที่จำกัดกว่าและมีประชากรในปริมาณที่น้อยกว่ามาก สิ่งที่พบอีกประการหนึ่งจากการสำรวจดังกล่าวในแง่ของความหลากหลายในลักษณะทางสัณฐานของ ต้นและดอกคือความแตกต่างของลักษณะของกลีบดอก (ฉันทนา, 2548) จึงได้ศึกษาลักษณะของ กล้วยไม้ดินสกุลนี้จำนวน 2 ชนิด คือ บานดึก (*S. eburnea* Gagnep.) และ เอื้องดินลาว (*S. pubescens* Lindl.) ซึ่งเจริญเติบโตในแหล่งที่ต่างกัน โดยรวบรวมต้นพืชทั้ง 2 ชนิดนั้นจาก แหล่งการเจริญเติบโตและกระจายพันธุ์ 2 แหล่ง ที่อยู่ห่างไกลกันมาปลูกรักษาไว้ภายในพื้นที่ รวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ป่าของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการจำแนกชนิด และแยกกลุ่มพืชเหล่านั้นตามความสัมพันธ์ทางพันธุกรรม และเพื่อใช้ในการเป็นข้อมูล จำเพาะเพื่อใช้ในการคัดเลือกเป็นต้นแม่พันธุ์และพ่อพันธุ์ในการผสมและปรับปรุงพันธุ์ต่อไป ในอนาคต